

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ПРЕДСТАВНИЦТВО НАТО В УКРАЇНІ
КОНСУЛЬТАТИВНА МІСІЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ**

**МІЖНАРОДНА ТА НАЦІОНАЛЬНА
БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ
АСПЕКТИ**

*Матеріали X Міжнародної
науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 16 березня 2026 року)*

До 60-річчя ДДУВС

**У двох частинах
ЧАСТИНА II**

**INTERNATIONAL AND NATIONAL
SECURITY: THEORETICAL AND APPLIED
ASPECTS**

*Theses of the X International
scientific-practical conference
(Dnipro, March 16, 2026)*

**In two parts
PART II**

Дніпро
2026

derzhavnu-reiestratsiiu-henomnoi-informatsii-liudynu (дата звернення: 22.01.2026).

6. Про державну реєстрацію геномної інформації людини : Закон України від 09.07.2022 № 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2391-20> (дата звернення: 22.01.2026).

7. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 22.01.2026).

8. Топчій В. В. Молекулярно-генетична експертиза в кримінальному процесі в умовах воєнного стану. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. № 4 (17). С. 245–251. [https://doi.org/10.33244/2617-4154-4\(17\)-2024-245-251](https://doi.org/10.33244/2617-4154-4(17)-2024-245-251)

9. Храмов О. М. Щодо видів насильницьких злочинів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 3 (50). С. 86–93.

Ірина ЧЕРВОНЕЦЬКА

курсант факультету підготовки
фахівців для органів
досудового розслідування
Національної поліції України

Науковий керівник:

Людмила КРИВДА

доцент кафедри кримінального
процесу та криміналістики
Одеського державного
університету внутрішніх справ
(м. Одеса, Україна),
доктор філософії

ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ ПРИ ПАКУВАННІ СЛІДІВ БІОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ НА МІСЦІ ПОДІЇ

У сучасній криміналістиці пакування слідів біологічного походження на місці події є критичним етапом слідчих дій, що безпосередньо впливає на збереження доказової бази та можливість подальшого експертного дослідження. Біологічні сліди, такі як кров, слина, сперма, волосся, епітелій чи інші виділення людського організму, часто стають ключовими речовими доказами у розслідуванні злочинів проти життя, здоров'я та статевої недоторканості [8]. Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України, огляд місця події передбачає виявлення, фіксацію та вилучення таких слідів з метою забезпечення їхньої недоторканності та допустимості як доказів за ст. 237 КПК України [2].

Актуальність теми зумовлена частими випадками порушень процедури пакування, що призводять до втрати доказової цінності матеріалу, контамінації чи неможливості проведення судової експертизи. За даними наукових досліджень, до 30% біологічних зразків стають непридатними для аналізу через помилки на етапі пакування [1, с. 112]. Метою цієї тези є аналіз типових порушень при пакуванні біологічних слідів, ґрунтуючись на чинному українському законодавстві та криміналістичній практиці, з метою формулювання рекомендацій для підвищення ефективності слідчих дій. Аналіз базується на положеннях КПК України, Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5, зі змінами, а також наукових працях українських криміналістів.

Сліди біологічного походження – це матеріальні об'єкти, що утворюються внаслідок взаємодії людського організму з навколишнім середовищем під час вчинення злочину. Вони включають: а) рідкі виділення (кров, слина, сперма, сеча, піт); б) тверді частки (волосся, нігті, епітелій); в) запахові сліди (молекули, що несуть індивідуальний запах) [4]. Згідно з Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз, такі сліди підлягають біологічній або молекулярно-генетичній експертизі для встановлення походження, групової належності чи ДНК-профілю [3].

Виявлення цих слідів відбувається під час огляду місця події відповідно до ст. 237 КПК України, де слідчий зобов'язаний забезпечити участь спеціалістів (криміналістів, судових медиків) для правильної фіксації та вилучення [2]. Пакування є завершальним етапом вилучення і повинно гарантувати збереження властивостей сліду, запобігання

контамінації та можливості транспортування до експертної установи [9].

Чинне українське законодавство встановлює чіткі вимоги до пакування речових доказів, зокрема біологічних. Згідно зі Кримінально процесуальним кодексом України, речові докази повинні зберігатися в умовах, що виключають їх псування чи зміну [2]. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз деталізує процедуру: об'єкти пакуються таким чином, щоб забезпечити їх збереження, сліди та порівняльні зразки надсилаються окремо, без взаємного контакту, поверхні з легко пошкоджуваними слідами не повинні торкатися пакувального матеріалу [3].

Стандартна процедура пакування включає:

Висушування біологічного матеріалу природним шляхом – сліди необхідно висушувати за кімнатної температури без застосування штучного нагрівання чи примусової сушки, аби запобігти термічній деградації молекул ДНК та інших біологічно активних компонентів.

Ізоляція слідів на об'єктах-носіях – ділянки поверхонь (наприклад, одягу, меблів, інших предметів), на яких виявлено біологічні сліди, слід надійно закривати шаром чистого паперу (або іншого нейтрального матеріалу), наразі краї паперу фіксуються таким чином, щоб виключити безпосередній контакт сліду з пакувальним матеріалом чи зовнішнім середовищем.

Вибір відповідних пакувальних засобів – для упаковки рекомендуються паперові конверти, картонні коробки або скляні контейнери (банки) залежно від типу зразка; використання пластикових пакетів чи плівки для вологих або потенційно вологих біологічних матеріалів забороняється, оскільки це призводить до накопичення конденсату, розвитку мікрофлори та процесів гниття.

Засвідчення упаковки – кожна упаковка має бути обов'язково опечатана та засвідчена підписом особи, яка здійснювала вилучення (слідчого чи спеціаліста), із обов'язковим зазначенням дати, місця проведення огляду та основних умов вилучення слідів.

Організація транспортування – зразки направляються до експертної установи разом із супровідними документами, зокрема постановою про призначення судової експертизи, протоколом огляду місця події, а також детальними відомостями про умови виявлення, вилучення та зберігання об'єктів, які могли вплинути на їхні фізичні чи біологічні властивості.

Для запахових слідів як різновиду біологічних, пакування здійснюється в герметичні скляні або металеві ємності з абсорбентами, такими як марля або тканина, щоб зберегти молекули запаху [11].

Особливу увагу слід приділяти пакуванню мікрооб'єктів біологічного походження (епітеліальні клітини, волосся з фолікулами, мікрокількості крові). Контамінація може відбутися навіть від дотику незахищеними руками. Рекомендується використання стерильних одноразових рукавичок, пінцетів та окремих конвертів для кожного зразка. Відсутність фіксації точного часу та умов вилучення створює підстави для судового оскарження доказів за ст. 87 КПК України [6].

Аналіз криміналістичної практики свідчить про ряд типових порушень, що призводять до втрати доказової цінності. Основні з них:

1. Недотримання режиму висушування. Дуже поширеним недоліком є упаковка вологих зразків без попереднього природного висихання. Це призводить до активного розмноження мікроорганізмів, руйнування молекул ДНК, появи цвілі та інших процесів біологічного розкладання. Зокрема, коли сліди крові направляються на експертизу без належного висушування, вони, як правило, визнаються непридатними для проведення молекулярно-генетичного дослідження. В результаті експертна установа часто повертає такі матеріали без виконання аналізу, що суттєво ускладнює та затримує хід досудового розслідування.

За даними узагальнення практики українських експертних підрозділів, порушення режиму висушування спричиняє деградацію ДНК щонайменше в 50 % зразків, вилучених з місць насильницьких злочинів. Рекомендується впровадження портативних сушильних пристроїв безпосередньо на місці події [7].

2. Використання невідповідних пакувальних матеріалів. Порушення полягає в застосуванні пластикових пакетів замість паперових, що не дозволяє випаровуванню вологи та призводить до контамінації. У дослідженні Щербаковського М.Г. наведено випадки, коли пластикове пакування спричинило змішування слідів слюни та крові, роблячи їх непридатними для ідентифікації [10]. Це суперечить п. 1.5 Інструкції, яка вимагає матеріалів,

що забезпечують вентиляцію.

3. Контамінація через відсутність ізоляції. Сліди та порівняльні зразки пакуються разом або без фіксації паперу на носії, що призводить до перенесення біологічного матеріалу. Згідно зі ст. 237 КПК України, таке порушення робить доказ недопустимим. У практиці це часто трапляється при огляді місць насильницьких злочинів, де сліди жертви та злочинця змішуються [4].

У практиці часто трапляється відсутність окремого пакування кожного зразка в умовах обмеженого часу на місці події, що унеможливує встановлення групової належності крові чи інших виділень. Автор наголошує на обов'язковому маркуванні кожного пакета з деталями вилучення для збереження ланцюга доказів. [7].

4. Відсутність або неповна сертифікація пакування. Пакети не засвідчуються підписами чи не вказуються умови вилучення, що унеможливує перевірку ланцюга збереження доказів. Інструкція вимагає обов'язкової сертифікації уповноваженою особою а порушення призводить до визнання доказу недійсним судом [9].

5. Ігнорування спеціальних вимог для мікрооб'єктів. Мікросліди (волосся, епітелій) пакуються без використання пінцетів чи рукавичок, що спричиняє контамінацію ДНК слідчого. У статті Проценко А.М. описано випадки, коли такі помилки призвели до помилкової ідентифікації [5]. Рекомендовано використовувати стерильні інструменти та окремі конверти для кожного зразка [1, с. 115].

Наслідки цих порушень: втрата можливості встановлення ДНК-профілю до 40% випадків за даними експертних установ, затягування провадження та ризики оскарження доказів у суді.

Отже, типові помилки, що найчастіше трапляються під час пакування слідів біологічного походження безпосередньо на місці події — зокрема, ігнорування необхідності повного висушування зразків, застосування невідповідних пакувальних матеріалів наприклад, пластикових пакетів замість паперових чи картонних, а також недостатня ізоляція, що спричиняє перехресну контамінацію — прямо порушують вимоги Кримінального процесуального кодексу України та чинної Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень затвердженої наказом Мініюсту України № 53/5 від 08.10.1998 зі змінами. Такі дії призводять до суттєвої втрати доказової цінності матеріалів: деградації ДНК, розвитку мікрофлори, появи цвілі чи змішування слідів різних осіб, що робить їх непридатними для проведення молекулярно-генетичної, судово-біологічної чи інших видів експертиз.

Перспективним напрямком подальших науково-прикладних досліджень у цій сфері є розробка та адаптація удосконалених методик пакування й транспортування біологічних зразків з урахуванням досягнень новітніх технологій молекулярно-генетичного аналізу, наприклад, швидких методів NGS, мініатюрних пристроїв для на місці висушування та ізоляції, автоматизованих систем контролю ланцюга збереження доказів. Це дозволить не лише підвищити якість доказової бази в кримінальних провадженнях, а й суттєво скоротити кількість випадків повернення матеріалів експертними установами без виконання дослідження, що позитивно вплине на строки та ефективність досудового розслідування в цілому.

1. Степанюк Р. Л., Перлін С. І., Кікінчук В. В., Лозова С. М., Іонова В. В., Матарикіна О. В. Криміналістичне дослідження ДНК : технології та можливості. навч. посіб.: М-во внутр. справ України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. н.-д. експерт.-криміналіст.. Вид. 2-ге, переробл. та допов. Харків, 2022. С. 120.

2. Кримінально процесуальний кодекс України: офіц. текст. Київ : документ 4651-VI, редакція від 01.08.2025, підстава - 4560-IX.

3. Наказ 08.10.98 № 53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень». офіц. текст. Київ : документ з0705-98, редакція від 30.10.2024, підстава - з1464-24.

4. Ваніна О.В., Ворона С.О. Застосування спеціальних біологічних знань під час виявлення та вилучення слідів крові на місці події. Кіровоградський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України. 2020. URL : <https://cusu.edu.ua/ua/konferenc-19-20/mizhnarodna-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-strategii-innovatsiinoho-rozvytku-pryrodnychkh-dystsyplin-dosvid-problemy-ta-perspektyvy/sektsiia-4-sotsialna-medytsyna-hromadske-zdorovia-ta-hihiiena/11028-zastosuvannya-spetsialnykh-biologichnykh-znan-pid-chas-vyavlennya-ta-vyluchennya-slidiv-krovi-na-mistsi-podiyi>

5. Волинець І. В., Петльовська С. І. Особливості виявлення, фіксації, вилучення та

упакування міроб'єктів біологічного походження. Волинський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, Україна, Луцьк. Журнал Науковий огляд № 7(60), 2019. URL : <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/viewFile/1892/1935>

6. Кривда Л. Р. Використання судово-медичних знань у розслідуванні насильницьких і корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень : дис. на здобуття наук. ступеня / Кривда Людмила Русланівна ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія», МОН України. – Одеса, 2024. URL : https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=aeWmMeIAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=aeWmMeIAAAAJ:Wp0gfr-vW9MC

7. Кривда Л. Р. Вилучення слідів біологічного походження на місці події. Одеса : Фенікс, 2022. URL : https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=aeWmMeIAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=aeWmMeIAAAAJ:Wp0gfr-vW9MC

8. Лазебний А.М., Щербина А.А. Біологічні сліди людини як підказка у розкритті злочинів. *Ірпінський юридичний часопис*, (2(9)). 2023. С. 187–194. URL : <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/73>

9. Марко С.І. Кейс заняття на тему «Правові основи використання криміналістичної техніки». Підвищення кваліфікації (короткострокове) поліцейських – слідчих поліції: М-во внутр. справ України; Львів нац. ун-т внутр. справ; Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання. Львів. 2021. URL : <https://www.lyduvs.edu.ua/uk/karta-dokumentiv/category/252-slidstvo-12-dniv.html?download=1472%3A26-pravovi-osnovy-vykorystannia-kryminalistychnoi-tekhniky>

10. Щербаківський М. Г., Проценко А. М., Волкова А. Е. Біологічні зразки для експертизи: поняття, умови, тактика відбирання. ISSN 1999-5717(Print), ISSN 2617-278X (Online). *Вісник ХНУВС–Bulletin of KhNUA*. 2024. № 2(105). С. 189-203. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2cb31192-5201-494e-bf67-33996ad065f6/content>

11. Юсупов В.В., Антошук А.О. Збирання запахів слідів на місці події: шляхи удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3/2023. С 482-485. URL : http://www.lsej.org.ua/3_2023/110.pdf

Катерина ЧУФАРОВА

студентка

ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Сергій ІСЛАНКІН

старший викладач кафедри

кримінально-правових дисциплін

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

(м. Дніпро, Україна)

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Необхідність гарантування національної безпеки держави визначається її ключовою роллю у забезпеченні суверенітету, територіальної цілісності та незалежності, збереженні конституційного ладу, підтриманні політичної й економічної стабільності, а також у захисті прав і свобод громадян та протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Дієва система національної безпеки формує підґрунтя для сталого суспільного розвитку, посилення міжнародних позицій держави, забезпечення екологічної безпеки й збереження культурної самобутності нації. Вона сприяє науково-технічному поступу, активізації інноваційної діяльності та залученню інвестицій, підвищує стійкість країни до криз і надзвичайних ситуацій. Отже, забезпечення національної безпеки є комплексним і багатовимірним завданням, від результативності якого залежить як поточне функціонування держави, так і її перспективний розвиток у глобальному середовищі.

В умовах збройної агресії РФ проти України питання національної безпеки набуває особливої, життєво важливої актуальності. Воно стає визначальним чинником збереження державності, захисту суверенітету та територіальної цілісності, безпеки населення й критичної інфраструктури, а також стабільного функціонування державних інституцій [1, с. 12]. Ефективна система безпеки забезпечує мобілізацію національних ресурсів, координацію міжнародної підтримки, протидію інформаційним та кіберзагрозам,